

MEDIAAD

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

ARAşTIRMA MAKALESİ | RESEARCH ARTICLE

Haziran 2020, 3(1), 101-125

Geliş: 25.03.2020 | Kabul: 02.06.2020 | Yayın: 29.06.2020

Yeşilçam Dönemindeki Hazretli Filmlerde Yer Alan şiddet Sahnelerinin Değerlendirilmesi

Bilal YORULMAZ*
Ayşegül CAN**

Öz

“Yeşilçam Dönemi” olarak kabul edilen 1960-1975 yılları arasında seyirciyi sinema salonlarına çekebilmek amacıyla şiddet öğelerinin yoğun bir biçimde kullanıldığı çok sayıda film üretilmiştir. Bu filmlerden bazıları literatürde “Hazretli Filmler” olarak isimlendirilen, çeşitli din büyüklerinin hayatının anlatıldığı filmlerdir. Bu çalışmada Yeşilçam döneminde çekilmiş Hazretli Filmlerde yer alan şiddet sahneleri din ve değerler eğitimi bağlamında ele alınmıştır. 2 farklı dönemde furya haline gelen Hazretli Filmler 25 filmden oluşmaktadır. Bu 25 filmden 5’ine ulaşlamamış ve araştırma 20 film üzerinden yürütülmüştür. Araştırmada nitel araştırma desenlerinden kuram oluşturma (grounded theory) esas alınmıştır. Film incelemelerine uygun olması bakımından veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi tercih edilmiştir. Araştırmada Hazretli bir filmde yer alan şiddetin türü ve yoğunluğunun başkahramanının yaşadığı dönem ve coğrafya, karakterin kişilik özellikleri, cinsiyeti, filmin hikâyesi, hangi amaçla çekildiği, hikâyenin ne kadarının kurgu olduğu, yönetmenin tercihi gibi faktörlere bağlı olarak değişebildiği tespit edilmiştir. Ayrıca birkaç filmde başkarakterin yahut bazı iyi karakterlerin de şiddete başvurduğu, böylece şiddetin meşrulaştırıldığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Sineması, Hazretli Filmler, şiddet, Din Eğitimi, Değerler Eğitimi

Research on Violence in Saint Movies During Yeşilçam Cinema (Turkish Cinema)

Abstract

Turkish Cinema (Yeşilçam Cinema) produced many movies that have violent scenes to attract audiences during the 1960’s and 1970’s. Some of these movies were Saint Movies, which are about religious persons’ lives such as prophets, the companion of Prophet Muhammad, and Muslim saints. In this research, Saint Movies’ violent scenes were evaluated according to religious and values education. There were 25 Saint Movies between 1960-1975. Five movies were not available for viewing and 20 movies were evaluated. Grounded Theory Method, one of the qualitative research methods, was used in this research. The data for the research was collected through the document review method. Findings show violence in Saint Movies depends on the protagonists’ life, character, sex, movies’ plot, how much the story was based on fiction or reality, and the director or scriptwriter’s choice. Moreover, in some movies, the main characters commit violent acts and use violence as a means to solve problems.

Keywords: Turkish Cinema, Saint Movies, Violence, Religious Education, Values Education

ATIF: Yorulmaz, B. ve Can. A. (2020). Yeşilçam dönemindeki hazretli filmlerde yer alan şiddet sahnelerinin değerlendirilmesi. *Medya ve Din Araştırmaları Dergisi (MEDİAD)*, 3(1), s. 101-125.

* Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, e-mail: bilal.yorulmaz@gmail.com | orcid.org/0000-0003-3456-0797

** Uzm., Milli Eğitim Bakanlığı, e-mail: ayeglcan@gmail.com | orcid.org/0000-0001-8059-7983

Giriş

Şiddet kavramı sözlükte “bir gücün derecesi, sertlik, kaba güç, karşıt görüşte olanlara kaba kuvvet kullanma” gibi anlamlara gelmektedir (TDK, 2019). Dünya Sağlık Örgütü’ne göre ise şiddet “Kişinin kasıtlı bir şekilde güç kullanarak kendine, başka bir kişi, grup ya da zümreye ölüm, yaralanma veya psikolojik zarara yol açacak davranışlarda bulunmasıdır.” (WHO, 2020).

Çeşitli şekillerde ortaya çıkan şiddet olgusu, günümüzde gerek bireysel gerek toplumsal boyutta sık sık karşılaşılabildiğimiz bir olgudur. Baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, cezalandırma, her toplumda derece derece fakat sürekli bir biçimde günlük yaşamda rastlanan şiddet türleridir (Kocacık, 2001, s. 1).

Günümüzde şiddet kavramına dair farklı tasnifler yapılsa da kaynaklarda genel olarak fiziksel, psikolojik, cinsel ve ekonomik şiddet gibi şiddet türlerinden bahsedilmektedir. Bu çalışmada ise filmlerde tespit edilen şiddet davranışları fiziksel ve psikolojik şiddet olmak üzere iki kategoride değerlendirilmiştir.

“Fiziksel şiddet, temeline gücü alan ve çoğu kez karşı tarafta (mağdur) ağır ve gözle görülür izler bırakan ve hatta şiddet dendiğinde ilk akla gelen biçimdir. Çizilme, kırılma, morarma, çatlama, yakma, yıkma vb. türden gözle görülür sonuçlar ortaya çıkması fiziksel şiddetin ölçülebilirliğini açıklamaktadır (Nair, 2015, s. 16).”

Psikolojik şiddet “bireyin maruz kaldığı bir kısım olumsuz tavırların, belirtileri hemen fark edilemeyecek şekilde bireyin ruh ve duygu dünyasında meydana getirdiği hasarlardır (Güneş, 2015, s. 51).” Buna göre kınamak, alay etmek, dışlamak, sevgi ve ilgiden mahrum bırakmak, tehdit etmek, baskı yapmak vb. davranışlar psikolojik şiddet kapsamında değerlendirilebilir.

Hz. Adem’in oğulları arasında yaşanan ve dünyadaki ilk cinayet vakası olarak bilinen Kâbil’in kardeşi Hâbil’i öldürmesi, şiddetin insanlık tarihi kadar eski bir olgu olduğunu göstermektedir. Ancak bu, şiddetin insan fitratından kaynaklanan bir zorunluluk olduğu anlamına da gelmemektedir. Nitekim yapılan birçok araştırma şiddetin öğrenilen bir davranış olduğunu ortaya koymuştur. Örneğin Bandura’nın Sosyal Öğrenme Kuramı’na göre şiddet, bireyin doğuştan getirmeyip sonradan öğrendiği bir davranıştır. Bu kurama göre; insan şiddeti çevresindeki kişileri modelleyerek öğrenir (Bandura, Ross, & Ross, 1963). Buna göre; çocukken şiddet gören ve/veya tanık olan kimselerin yetişkin bir birey olduklarında çevrelerindeki kimselere şiddet uygulama ihtimalleri daha fazladır. Dolayısıyla şiddete tanık olmak dahi bu davranışın modellenmesi için yeterli olabilmektedir. Günümüzde bireyler aile içinde olmasa bile sokakta, okulda, sinemada, televizyonda veyahut internette şiddet içerikli görüntülere mutlaka şahit olmaktadır. Böylece sürekli olarak görmeye alışılan şiddet eylemleri, bir müddet sonra birey tarafından normal karşılanmaktadır.

Şiddet içerikli görüntüler insanları psikolojik durumlarına göre farklı şekillerde etkilemektedir. Şiddete meyilli olan kişileri şiddete teşvik etmekte, model sunmakta, içine kapanık kişilerin kaygı ve korkularını artırmakta, normal kişileri ise şiddete karşı duyarsızlaştırmaktadır (Yorulmaz, 2015, s. 114). Filmlerde daha çok izlenmek, daha çok kâr etmek için şiddet içerikli sahneler yer verildiğinden başta çocuklar ve gençler saldırganlığı, şiddeti meşru görmeye, gerçek hayatta da sorunlarını şiddet yoluyla çözülebileceğini düşünmeye başlamaktadırlar (Zorlu, 2016, s. 29).

1. Araştırmanın Amacı

Türk Sinemasında Yeşilçam döneminde çekilen birçok filmde seyircinin ilgisini çekmek, böylece filmin ticari başarısını artırmak için şiddet içerikli sahnelerin kullanıldığı görülmektedir. Bu dönemde çekilen Hazretli Filmlerden bazılarında da konusu dini olmasına rağmen şiddet içerikli sahnelere yoğun bir biçimde rastlanmaktadır. Bu çalışmanın amacı Hazretli Filmlerde yer alan şiddetin ne şekilde, ne sıklıkta ve hangi türlerde kullanıldığını tespit etmektir.

2. Araştırmanın Önemi

Sinema filmlerinde yer alan şiddet sahneleri, seyirciler üzerinde çeşitli etkilere sahiptir. Her insan kendi kişilik yapısına göre filmlerde yer alan şiddet sahnelerine farklı tepkilerde bulunmaktadır. Kimisi şiddeti modellerken kimisi kaygı ve korkuya kapılmakta, kimisi ise şiddete karşı duyarsızlaşmaktadır. Şiddetin hangi derecede olumsuz etkisinin olacağını ise şiddeti kimin uyguladığı, kime uyguladığı, şiddetin estetize edilip edilmediği gibi unsurlar belirlemektedir. Öte yandan dini filmlerdeki şiddetin seyircileri daha derinden etkileyeceği düşünülebilir. Bu tür filmlerde yer alan şiddet sahneleri dini referanslarla sunulup teşvik edilebilir ya da sıradanlaştırılabilir. Böylece şiddetin modellenmesi ve şiddete karşı duyarsızlaşma daha kolay benimsenebilir. Bu bakımdan Hazretli Filmlerde yer alan şiddetin değerlendirilmesi ve bu filmlerden yola çıkarak şiddetin tasviri ile ilgili ilkeler çıkarılması önem arz etmektedir.

3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışmada Yeşilçam döneminde çekilmiş 25 Hazretli Filmde beşine ulaşamadığı için 20 Hazretli Film değerlendirmeye alınmıştır. Dolayısıyla değerlendirmeler bu 20 filmle sınırlıdır. Öte yandan konu bakımından da çalışma; sadece şiddet ögesi içeren iletilerle sınırlıdır.

4. Yöntem

4.1. Araştırma Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden kuram oluşturma (grounded theory) esas alınmıştır. Kuram oluşturmada elde edilen veriler analiz edildikten sonra ortaya çıkan kavramlar, temalar ve bunların ilişkilerine yönelik denenceler geliştirilir ve bu denencelerin doğruluğu veya yanlışlığı yeni elde edilen verilerle sürekli test edilir (Hancock ve diğerleri, 2007, s. 12). Başka bir ifadeyle bu yaklaşımda veri toplama ve analiz aşaması birlikte yürütülmektedir. Bu sürece “sürekli karşılaştırmalı analiz” adı verilmektedir (Glaser ve Strauss, 2006, s. 101). Tüm bunların sonucunda ulaşılan kavramlar ve temalar araştırmanın odağına ilişkin anlamlı bir açıklama ortaya koyar. Bu açıklama veriler temelinde ortaya çıkan kuramdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 77).

Kuram oluşturma, bilhassa teorik altyapıyı oluşturmanın zor olduğu araştırmalarda önemlidir. Araştırmacının kuramsal çerçeveyi meydana getirebilmesi için oldukça esnek bir araştırma desenine ihtiyacı vardır. Kuram oluşturma deseni, araştırmacıya araştırma süresince elde ettiği verilerden hareketle tümevarımcı bir yaklaşımla kuram oluşturma imkânı verir.

4.2. Veri Toplama

Araştırmada kuram oluşturma deseninde kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olan doküman incelemesine başvurulmuştur. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 187). Yazılı kaynakların yanı sıra film, video, fotoğraf gibi görsel malzemeler de araştırmacıya önemli veriler sağlar (Mertens, 2010, s. 236). Ayrıca bu tür materyallerin araştırmacıya sunduğu birkaç önemli avantaj vardır. Jest ve mimik gibi sözel olmayan davranışları orijinal formunda gözlemlene imkânı sunması, araştırmacıya aynı davranışları birden fazla izleme olanağı vermesi, ayrıca bu dokümanların başka araştırmacılar tarafından kullanılabilmesi ve böylece bir araştırmacının vardığı sonuçların ne derece geçerli olduğunun sınılabilmesi bu avantajlardan bazılarıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 189).

4.3. Örneklem Seçimi

Bu çalışmada Yeşilçam Döneminde çekilmiş 25 Hazretli Film, araştırma evrenini oluşturmaktadır. Araştırmanın başlangıcında evrenin tamamına ulaşılması

hedeflenmiştir. Fakat tüm çabalara rağmen bu filmlerden 20'sine ulaşılabilmektedir. Ulaşılamayan beş film; *Hazreti İbrahim* (1964), *Hazreti Yusuf* (1965), *Hak Yolunda Hazreti Yahya ve Salome* (1965), *Hazreti Ayşe* (1966) ve *Yunus Emre Destanı* (1973) filmleridir. Dolayısıyla araştırma 20 Hazretli Film üzerinden yürütülmüştür.

4.4. Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde içerik analizine başvurulmuştur. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 227). Bunun için elde edilen veriler anlamlı bütünler halinde ayrılarak kodlanır, daha sonra bu kodlar araştırma öncesi veya araştırma sırasında belirlenmiş temalar (kategoriler) altına yerleştirilerek düzenlenir. Son olarak bu veriler tanımlanarak araştırmacı tarafından yorumlanır ve birtakım sonuçlar çıkarılır.

Bu araştırmada daha önce yapılmış bazı çalışmalardan (Yorulmaz, 2013) yararlanılarak veya araştırma esnasında elde edilen veriler doğrultusunda birtakım temalar belirlenmiş ve filmler de bu temalar çerçevesinde izlenerek kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Kodlanarak temalara (kategorilere) ayrılmış veriler ışığında birtakım sonuçlara ulaşılmış ve bu sonuçlar verilerle açık bir biçimde ilişkilendirilmiştir.

4.5. Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırmanın dış geçerliğini (aktarılabiliğini) artırmak için araştırmanın tüm aşamaları -örneklem seçimi, veri toplama, verilerin analizi vb.- tafsilatlı bir biçimde açıklanmıştır.

Araştırmanın iç geçerliğini (inandırıcılığını) sağlamak için araştırmanın konusu ile benzerlik taşıyan çalışmalardan faydalanılmıştır. Ayrıca alanında uzman bir araştırmacı tarafından çalışmanın her aşamasında yapılan işlemler incelenmiş ve takip edilmiştir. Buna göre veri toplama, ham verilerin analizi, ulaşılan sonuçların yorumlanması gibi hususlarda yapılanlar araştırmacı tarafından ayrıntılı bir biçimde uzman araştırmacıya aktarılmış ve alınan dönütler doğrultusunda bazı düzeltmeler yapılmıştır.

Araştırmanın dış güvenirliliğini (teyit edilebilirliğini) artırmak için araştırma sürecine dair -veri toplama, verilerin analizi vb.- tafsilatlı bir biçimde bilgi verilmiştir. Ayrıca incelenen filmlerden elde edilen ham veriler başka araştırmacılar tarafından incelenecek biçimde saklanmaktadır.

Araştırmanın iç güvenirliliğini (tutarlılığını) artırmak için yapılan kodlama, alt tema ve temalar, uzman bir araştırmacı tarafından kontrol edilmiş ve değerlendirilmiştir. Araştırmanın genel olarak geçerlik ve güvenirliliğini artırmak için her bir film, izleme esnasında tafsilatlı bir biçimde rapor edilmiş, gerektiğinde bazı sahneler birkaç kez izlenmiş, ayrıca filmlerin tamamı farklı zaman dilimlerinde olmak üzere en az üçer kez izlenerek elde edilen ham veriler karşılaştırılmak suretiyle -varsa- gözden kaçan hususlar tespit edilmiştir.

5. Bulgular

Bu bölümde, Yeşilçam döneminde çekilmiş Hazretli Filmlerde yer alan şiddet içerikli sahneler ayrıntılı bir biçimde ele alınacaktır. Söz konusu sahneler bazı filmlerde diğerlerine göre daha fazla olduğu için filmlerin konu bütünlüğünün bozulmaması adına bu iletiler türüne göre değil, filmlere göre incelenecektir. Ayrıca filmler incelenmeden önce şiddetle ilgili veriler genel olarak değerlendirilecektir.

İncelenen filmlerde şiddetle ilgili sahnelerin içerisinde fiziksel ve psikolojik şiddete giren davranışlardan en az birisi mutlaka bulunmaktadır. Bazı durumlarda alay etme, küçümseme, vurma, yaralama, öldürme gibi şiddet içeren çok sayıda davranış tek bir sahnede yer alabildiği gibi, yalnızca bir şiddet davranışı -örneğin yalnızca bağırma- içeren sahneler de mevcuttur.

Sahnelerde yer alan birbirinden farklı her şiddet davranışı ayrı bir ileti olarak kabul edilmiştir. Örneğin bir sahnede tokat, tekmeleme, küfretme gibi üç farklı şiddet davranışı tespit edilmişse, ileti sayısı da üç kabul edilmiştir. Ayrıca bir sahnede yer alan herhangi bir şiddet davranışının kaç kez gerçekleştiği ileti sayıları hesaplanırken dikkate alınmamıştır. Örneğin bir sahnede birden fazla yaralama söz konusu ise -şiddet davranışının aynı olması sebebiyle- tek bir ileti olarak kabul edilmiştir.

Daha önce belirtildiği üzere farklı şiddet türlerine rağmen Hazretli Filmlerde yer alan şiddet içerikli davranışlar yalnızca fiziksel veya psikolojik şiddet kapsamında ele alınacaktır. Bu ayrım ilgili sahnede şiddete maruz kalan karakterin bedenen veya psikolojik olarak zarar görüp görmemesine göre yapılmıştır. Bu bağlamda filmlerde vurma, işkence etme, yaralama, öldürme gibi eylemlerin yanı sıra günümüzde yapılan tasniflerde cinsel şiddet türüne giren tecavüz sahneleri de -bedene yönelik şiddet içerdiğinden- fiziksel şiddet kapsamında değerlendirilmiştir. Bağırma, aşağılama, hakaret, tehdit gibi bazı davranışlar ise -her ne kadar bazı sınıflandırmalarda sözel şiddet olarak değerlendirilse de- psikolojik şiddet türü olarak kabul edilmiştir.

5.1. Verilerin Genel Olarak Değerlendirilmesi

Hazretli Filmlerde şiddetle ilgili veriler genel olarak değerlendirildiğinde ileti sayısının oldukça yüksek olması dikkat çekmektedir. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki bu durum, bazı sahnelerde vurma, itme, tekmeleme gibi çok sayıda farklı şiddet davranışlarının ayrı ileti olarak kabul edilmesi ile ilişkilidir. Aşağıdaki tabloda Hazretli Filmlerde yer alan şiddetle ilgili ileti sayıları filmlere göre verilmiştir.

Tablo 1. Hazretli Filmlerde Yer Alan Şiddetle İlgili İletilerin Filmlere Göre Türleri ve Sayıları

Film Adı ²	Yönetmeni	ŞİDDET TÜRLERİ		TOPLAM
		Fiziksel Şiddet	Psikolojik Şiddet	
Hazreti Ömer'in Adaleti (1973)	Osman Fahir Seden	30	6	36
Cennet Fedailer (1965)	Mehmet Dinler	28	5	33
Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi (1966)	Muharrem Gürses	29	3	32
Rabia İlk Kadın Evliya (1973)	Süreyya Duru	24	4	28
Allah'ın Arslanı Hazreti Ali (1969)	Tunç Başaran	20	7	27
Bilâl-i Habeşi (1973)	Çetin İnanç	24	3	27
Hazreti Ömer'in Adaleti (1961)	Nejat Saydam	23	3	26
Rabia (1973)	Osman Fahir Seden	14	10	24
İlâhi Davet (1966)	T. Fikret Uçak	18	4	22
Hazreti Ömer (1973)	A. Asaf Tengiz	9	3	12
Sarı Kız/ Kız Evliya (1973)	Nuri Akıncı	9	2	11
Hazreti Yusuf (1973)	Nuri Akıncı	4	4	8

Hazreti İbrahim (1972)	A. Asaf Tengiz	5	2	7
Hazreti Eyyub'un Sabrı (1965)	A. Asaf Tengiz	5	1	6
Veysel Karani (1965)	Hüseyin Peyda	4	2	6
Hacı Bektaş'ı Veli (1967)	T. Fikret Uçak	5	0	5
Gönüller Sultanı Mevlana (1973)	Atif Yılmaz	1	1	2
Yahya Peygamber (1965)	Hüseyin Peyda	2	0	2
Gönüller Fatihî Yunus Emre (1973)	Özdemir Bırsel	1	0	1
Anadolu Evliyalari (1969)	Şevket Aktunç	1	0	1
TOPLAM		256	60	316

Tabloda da görüldüğü üzere filmlerde yer alan şiddetle ilgili toplam ileti sayısı 316'dır. Şiddetle ilgili iletilerin 256'sı fiziksel, 60'ı psikolojik şiddet türündedir. Bu veriler Hazretli Filmlerde yer alan şiddet içerikli davranışların büyük bir kısmının fiziksel şiddet türünde olduğunu göstermektedir ve bu da oran olarak %80'e tekabül etmektedir. Fiziksel şiddetle ilgili iletilerin oranının yüksek oluşu, bazı filmlerde konuları sebebiyle savaş, çarpışma, işkence gibi sahnelere çok fazla yer verilmesiyle ilişkilendirilebilir.

Tabloda dikkat çeken bir diğer husus, bazı filmlerde şiddetle ilgili iletilerin diğerlerine göre oldukça yüksek olmasıdır. Bu filmler *Allah'ın Arslanı Hazreti Ali*, *Bilâl-i Habeşi*, *Cennet Fedailerî*, *Hazreti Ömer'in Adaleti* (1961), *Rabia İlk Kadın Evliya*, *Rabia*, *Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi*, *İlahî Davet/İbrahim Ethem* ve *Hazreti Ömer'in Adaleti* (1973)'dir. Bu durum filmlerin yaklaşık yarısında şiddet sahnelerinin yoğun bir biçimde yer aldığını göstermektedir.

En fazla şiddet içeren filmler, 36 iletiyle *Hazreti Ömer'in Adaleti* (1973), 33 iletiyle *Cennet Fedailerî* ve 32 iletiyle *Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi*'dir. Bu filmlerin ortak özelliği, kurgusal olaylara fazlaca yer verilmesi ve şiddet sahnelerinin büyük bir kısmının da bu kurgusal olayların içinde geçmesidir. Şiddet içerikli sahnelerin tarihsel gerçekliğinin olmaması, zikredilen filmlerin daha çok ticari kaygılar gözetilerek çekildiğinin bir göstergesidir.

Hazreti Ömer'in Adaleti (1973), *Cennet Fedailerî* ve *Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi* filmlerinden sonra en fazla şiddetle ilgili ileti, *Rabia İlk Kadın Evliya*, *Allah'ın Arslanı Hazreti Ali* ve *Bilâl-i Habeşi* filmlerinde yer almaktadır. *Rabia İlk Kadın Evliya* filminde şiddet sahnelerinin çok olması, kurgusal karakter ve sahnelere yer verilmek suretiyle filme aksiyon kazandırılmış olması ile ilişkilidir. Örneğin filmdeki köle toplayıcısı Ammar, tamamen hayali bir kişiliktir ve filmde yer alan şiddet sahnelerinin önemli bir kısmında bu karakter karşımıza çıkmaktadır. *Allah'ın Arslanı Hazreti Ali* filminde olayların kısmen menkibelere dayanması; dolayısıyla da Hz. Ali'nin daha çok savaşçı kimliğinin öne çıkarılması filmde şiddet sahnelerinin fazla olmasında en etkili faktördür. *Bilâl-i Habeşi* filminde yer alan yoğun şiddet sahnelerini ise filmin yönetmeni Çetin İnanç'ın Yeşilçam'da ağırlıklı olarak aksiyon-macera türünde filmler çekmesi ve -konusu dini de olsa- bu filmde de tarzını korumuş olmasına bağlamamız mümkündür.

Şiddetle ilgili az ileti bulunan filmler *Gönüller Fatihî Yunus Emre*, *Gönüller Sultanı Mevlana*, *Yahya Peygamber* ve *Anadolu Evliyalari*'dir. *Gönüller Fatihî Yunus Emre* ve *Gö-*

nüller *Sultanı Mevlana* filmlerinde şiddetle ilgili iletilerin az olmasını başkarakterlerinin daha çok mutasavvıf kimliği ile ele alınmasına ve senaryolarının büyük ölçüde kaynaklara bağlı kalınarak hazırlanmasına bağlamamız mümkündür.

Hazreti Yusuf haricindeki filmlerde fiziksel şiddetle ilgili iletilerin daha fazla olduğu görülmektedir. Yine psikolojik şiddet türündeki ileti sayısının filmlerin genelinde düşük olmasına karşın *Rabia* filminde yüksek olması dikkat çekicidir. Bu durum filmin yönetmeni Osman Fahir Seden'in gerek fiziksel gerekse de psikolojik şiddet içeren sahneleri mübalağalı bir biçimde sunması ile ilişkilendirilebilir. Nitekim filmde *Rabia*'nın sevdiği adamın ölümünden sonra Allah'a isyan ettiği sahnelerde sürekli bağıracağı, hidayete erdikten sonra efendisi Halil'in onu -şarap içip raks etmesi konusunda- zorladığı, tehdit ettiği; bazı fiziksel işkenceler esnasında onunla alay ettiği görülmektedir. Dolayısıyla psikolojik şiddet içeren sahnelerin filmin belli bir kısmında yoğun bir biçimde verildiğini söylememiz gerekmektedir.

Sonuç olarak *Hazretli Filmlerde* fiziksel şiddetle ilgili iletilerin bariz bir biçimde daha yüksek olduğunu ve bu iletilerin genellikle belirli filmlerde yoğunlaştığını, ayrıca her filmde en az bir şiddet içerikli sahne bulunduğunu söyleyebiliriz.

5.2. Filmlere Göre Şiddetle İlgili Verilerin Analizi

Bu bölümde *Hazretli Filmlerdeki* fiziksel ve psikolojik şiddetle ilgili veriler filmler bazında ele alınmış ve bazı önemli sahne örneklerine yer verilmiştir. Ele alınan filmler ihtiva ettikleri ileti sayısına göre en çoktan en aza doğru sıralanmıştır.

5.2.1. Hazreti Ömer'in Adaleti (1973)

Hazretli Filmler içerisinde şiddetle ilgili ileti sayısının en yüksek olduğu film *Hazreti Ömer'in Adaleti*'dir. Filmde 30'u fiziksel, 6'sı psikolojik olmak üzere toplam 36 şiddetle ilgili ileti yer almaktadır. Tablo 2'de filmdeki fiziksel şiddet içerikli davranışlar ve ileti sayıları gösterilmektedir.

Tablo 2. *Hazreti Ömer'in Adaleti (1973)* Filminde Yer Alan Fiziksel Şiddetle İlgili İletiler

Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Öldürme	9
Kırbaçlama	6
Kılıçlı çarpışma	5
Yaralama	3
Boğaza kılıç dayama	2
Kolundan sertçe tutup çekiştirme	1
Tekmeleme	1
Dövme	1
Taşlama	1
Tokat atma	1
TOPLAM	30

Tablodan da anlaşılacağı üzere filmde öldürme sahneleri oldukça fazladır. Bunun dışında kırbaçlama, kılıçlı çarpışma, yaralama, boğaza bıçak/kılıç dayama, koldan sertçe tutup çekiştirme, tekmeleme, dövme, taşlama, tokat atma gibi şiddet davranışlarına rastlanmıştır.

Filmin geneline bakıldığında fiziksel şiddetle ilgili iletilerin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun en önemli sebebi filmin büyük bir kısmının hayal ürünü olmasıdır. Nitekim kurgusal olan kısımları çıkardığımızda, Hz. Ömer'in Müslüman olmadan önceki birkaç hareketi hariç, şiddet içeren bir davranış neredeyse yok gi-

bidir. İkinci bir sebep de yönetmenin özel tercihidir. Nitekim filmin yönetmeni Osman Fahir Seden yalnızca bu filmde değil, çektiği birçok filmde şiddete çok fazla yer verdiği için eleştirilmiştir (Gürmen, 2007, s. 150-157).

Filmin başlarında yer alan sahnelerde ezan okuyan bir müezzinin okla, bazı Müslümanların kuma gömülerek, dışarıda namaz kılan Müslüman bir grubun ise kılıçtan geçirilerek öldürüldüğü görülmektedir. Ayrıca bir kişi İslam'a girdiğini açıkladığı için öldürülmektedir. Başka bir sahnede de Bizanslılar tarafından kaçırılan Müslüman komutan Celil ve iki oğlu, dinden dönmediği için -karısı Gülsüm'ün gözlerinin önünde- ateşe atılarak öldürülmektedir.

Filmde en çok yer verilen şiddet içerikli davranışlardan biri de kırbaçlamadır. Bunlardan biri, Hz. Ömer'in cariyesini namaz kılarken yakalayıp kırbaçlaması, diğerleri ise Bizanslılar tarafından esir edilen Müslümanlara uygulanan işkence sahneleridir. Bunlar içerisinde en ağır olanı ise, Gülsüm'ün kucağında bebeğiyle kırbaçlandığı sahnelerdir. Bu sahnelerde Gülsüm bir yandan bebeğini kırbaç darbelerinden korumaya çalışmakta, bir yandan da çocuğuna su vermeleri için yalvarmaktadır.

Öte yandan filmde Hz. Ömer'in gösterdiği şiddet içerikli davranışlar, Müslüman olmadan önceki yaşantısına ait olduğundan bu sahnelerin model alınma ihtimalinin düşük olduğu söylenebilir.

Şiddet içeren bir davranışın seyirci üzerindeki etkisi, şiddetin kim tarafından uygulandığına bağlı olarak da değişmektedir. İzleyiciler başkarakterle ve iyi olan karakterlerle özdeşim kurma ve onları model alma eğilimindedirler (İrkin, 2012, s. 57). Salt kötü karakterler tarafından haksız yere mazlumlara uygulanan şiddetin seyirci tarafından örnek alınma ihtimali zayıftır. Dolayısıyla filmde putperestler ve Bizanslıların Müslümanlara uyguladığı şiddetin seyirci için güçlü bir örnek teşkil etmediği söylenebilir. Ancak bu sahnelere fazlaca yer verilerek seyircide nefret duyguları uyandırılmakta ve filmin sonlarına doğru Müslümanların çok sayıda Bizans askerini öldürmelerinin seyirci tarafından normal karşılanması için psikolojik bir zemin hazırlanmakta, başka bir ifadeyle, Müslümanların "şiddete şiddetle karşılık vermeleri" meşru hâle getirilmektedir. Kısacası filmde şiddet bir intikam aracı olarak kullanılmak suretiyle özendirilmektedir. Bunun en bariz örneğini filmin önemli karakterlerinden biri olan Gülsüm'de görmekteyiz. Önce kocası ve iki oğlu gözlerinin önünde ateşe atılarak öldürülmüş, daha sonra esir edilerek kucağında bebeğiyle beraber defalarca kez kırbaçlanmış, tüm yalvarmalarına rağmen bebeğine bir damla su verilmemiş ve neticede bebeği de ölmüştür. Bu ağır sahnelerin amacı ileride Gülsüm'ün alacağı intikamı meşrulaştırmaktır. Nitekim Müslüman bir genç kendisini zindandan kurtarmaya geldiğinde Gülsüm önce göğesini bakarak "Sen kocamın, evlatlarımın intikamını bana nasip et ya Rabbe'l-alemin!" diyerek dua etmekte; ardından eline bir kılıç alarak diğer Müslümanlarla beraber Bizanslılarla çarpışmaktadır. Çok sayıda askeri öldürdükten veya yaraladıktan sonra nihayet kocası ve iki oğlunu ateşe attıran Bizans hükümdarını yakalayıp öldürmekte ve intikamını almış olmaktadır. Gülsüm'ün hükümdara ilk indirdiği kılıç darbesinden sonra "Bu kocam Celil için.", ikinci kılıcı indirmedi önce "Bu Hasan ve Hüseyin'im için", son kez başını gövdesinden ayırmadan önce ise "Bu da Bektaş'ım" için demesi de onun niyetinin intikam olduğunun bir başka göstergesidir.

Hazreti Ömer'in Adaleti'nde yer alan psikolojik şiddet içerikli davranışlar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3. Hazreti Ömer'in Adaleti (1973) Filminde Yer Alan Psikolojik Şiddetle İlgili İletiler

Psikolojik Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Bağırma	2
Tehdit	3
Meydan okuma	1
TOPLAM	6

Görüldüğü üzere filmde psikolojik şiddetle ilgili ileti sayısı fiziksel şiddete kıyasla oldukça azdır. Bu durum şiddetin yoğun olarak yer aldığı filmlerin geneli için geçerlidir. Tabloda yer alan bağırma ve tehdit davranışları putperestlere aittir veya Hz. Ömer'in İslam'a girmeden önce gösterdiği davranışlardır. Dolayısıyla bu davranışların özendirilmesi söz konusu değildir.

Sonuç olarak *Hazreti Ömer'in Adaleti* filminde yer alan şiddet sahnelerinin büyük bir kısmının kurgusal olduğunu ve bu sahneleri kurgularken birtakım hatalar yapılarak İslam dininin ahlâkî değerleriyle çelişen intikam alma vb. davranışların meşrulaştırıldığını söyleyebiliriz.

5.2.2. Cennet Fedaileri (1965)

Şiddet içerikli davranışların en fazla yer aldığı filmlerden biri olan *Cennet Fedaileri*'nde, İslamiyet'in ilk yılları, Hicret ve Bedir Savaşı gibi konular işlenmektedir. Dolayısıyla filmde Müslümanlara yapılan işkence ve müşriklerle yapılan çarpışmaların yer aldığı sahneler oldukça fazladır.

Tablo 4. Cennet Fedaileri Filminde Yer Alan Fiziksel Şiddetle İlgili İletiler

Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Kılıçlı çarpışma	6
Öldürme	3
Yaralama	3
Kırbaçlama	3
Tokat atma	3
Yerde sürüklenme	2
İtip kakma	1
Çelme takıp düşürme	1
Başını ayağıyla ezme	1
Üzerine ağır bir şey koyarak işkence etme	1
Taşlama	1
Boğma	1
Vurma	1
Yakadan sertçe tutma	1
TOPLAM	28

Tablo 4'te de görüldüğü üzere filmde fiziksel şiddet içeren çok sayıda davranış mevcuttur ve bunlar içerisinde en fazla olanı kılıçlı çarpışmalardır. Ancak belirtmek gerekir ki, Bedir Savaşı'ndan önce yapılan teke tek dövüş hariç, diğer çarpışmaların tarihsel bir gerçekliği yoktur. Örneğin Bilâl-i Habeşî'nin üzerine taş konularak işkence gördüğü sahnede efendisi ikinci bir taş daha getirilmesini isteyince Hz. Hamza'nın duruma itiraz ederek oradakilerle çarpışması olayı, tamamen kurgusaldır.

Kurgu olan diğer çarpışma sahnelerinde ise hayali bir karakter olan Mesut görülmektedir. Örneğin hicretten kısa bir süre önce müşriklerin toplanarak Hz. Muhammed'i öldürme kararı almaları, kaynaklarda geçen bir bilgidir (Önkal, 1998, s. 460). Ancak filmde Mesut toplantıyı gizlice dinlemekte ve yakalanınca da çarpışmak zorunda kalmaktadır. Başka bir sahnede de Hz. Muhammed'in yerini söylemesi için zincire vurulan Hz. Ali ve onunla birlikte Mesut'un müşriklerle çarpıştığı görülmektedir. Bu sahneler de tamamen kurgudur.

Örneklerde de görüldüğü gibi hayali kişi ve olayların eklenmesiyle filmdeki aksiyon artırılmıştır. Ancak bu durum Hz. Ali, Hz. Hamza gibi önemli sahabîlerin yapmadıkları bir şeyle itham edilmelerine ve seyircinin bu hususta yanlış bilgilendirilmesine neden olmaktadır.³ Ayrıca aynı film içerisinde çok fazla şiddet içeren sahne bulunması bir müddet sonra duyarsızlaşmaya neden olmakta, bir başka ifadeyle şiddet sahneleri seyircinin gözünde normal hâle gelmektedir.

Öldürme sahneleri içerisinde en dikkat çeken, putperestlerin ayin sonrasında üç kız çocuğunu diri diri gömerek kurban ettikleri sahnedir. Yüzleri bezle kapatılmış on yaşlarında üç kız çocuğu, boş çukurlara konularak üzerlerine toprak atılır. Bu sırada kızlar ağlayarak çırpınmaktadır. Kızlardan birinin annesi feryat ederek gelir ve üzerindeki toprağı temizleyerek kızını kurtarmaya çalışır. Ayin yöneticisi bu duruma sinirlenerek kadına engel olunmasını ister. Bunun üzerine oradakilerden biri elindeki kürekle vurarak kadını başından yaralar. Sonuç olarak; tarihsel bir olguyu ele alan bu sahnenin seyircinin olayın dehşetini hissederek empati kurmasına yardımcı olduğu; ancak -yaşı küçük olanları psikolojik anlamda olumsuz etkileyeceğinden -her yaştan seyirciyi hitap etmediği söylenebilir.

Başka bir öldürme sahnesinde, üç müşrik Bedir Savaşı öncesinde yapılan teke tek dövüşte üç Müslüman tarafından öldürülmektedir. Her bir müşriğin ölümünün ardından Müslümanların safından “Allâhuekber” nidaları yükselmektedir. Bu sahnede Allah’ın yüceltiği tekbir lafzının yüksek oranda şiddet içeren bir davranışla birlikte verilmesi din eğitimi açısından bir problemdir. Çünkü öldürme olayı koşulsuz bir uyarıcı olarak seyircide gerilime sebep olmaktadır. Bunun hemen akabinde tekbir seslerinin duyulması ve bu durumun birkaç kez tekrarı seyircinin istem dışı olarak tekbir seslerine karşı olumsuz bir tutum takınmasına ve “İslam’ın kan dökücü bir din olduğu” şeklinde bir kanı geliştirmesine yol açabilir. Bu durum elbette her seyirci için geçerli değildir. Ancak İslam dini hakkında hiçbir fikri olmayan yahut bilgi düzeyi düşük bir seyircinin böyle bir kaniya varma ihtimali daha yüksektir.

Filmde Hz. Hamza’nın Ebu Cehil’e kızdığı sahnede önce yakasından tutup sertçe çektiği, daha sonra kolunu boğazına dolayıp müşriklere meydan okuduğu ve ardından kafasına yayıyla sertçe vurarak bayılttığı görülmektedir. Bu olay tarihsel kaynaklarda geçmektedir (Algül, 1997) ancak birçok sahnede olduğu gibi filme aksiyon kazandırmak adına bu sahnede de şiddetin dozu artırılmıştır.

Filmde yer alan kırbaçlama, tokat atma, yerde sürükleme, itip kakma, çelme takıp düşürme, başını ayağıyla ezme, taşlama, üzerine ağır bir şey koyma, zincire vurma davranışlarının tamamı müşrikler tarafından Müslümanlara uygulanan işkence ve eziyetlerdir.

Filmde psikolojik şiddet içeren davranışlarla ilgili veriler ise aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 5. Cennet Fedaileri Filminde Yer Alan Psikolojik Şiddetle İlgili İletiler

Psikolojik Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Bağırma	1
Alay etme	1
Baskı	2
Tehdit	1
TOPLAM	5

Tablo 5’te görüldüğü üzere *Cennet Fedaileri* filminde fiziksel şiddet içerikli davranışlar çok fazla olmasına karşın psikolojik şiddet içeren davranışlar az sayıdadır. Psikolojik şiddet içeren davranışların tamamı da müşrikler tarafından Müslümanlara uygulanmaktadır.

Özetle filmde yer alan şiddet içerikli sahneler ya tamamen kurgusaldır ya da gerçeklerden esinlenilerek yeniden kurgulanmıştır. Bu da filme hareket kazandırmakla beraber şiddet sahnelerinin filmin ana hikâyesinin önüne geçmesine neden olmaktadır.

5.2.3. Hazreti Süleyman ve Saba Meikesi (1966)

Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi, daha çok aksiyon-macera türünde çekilmiş bir film olduğundan çok sayıda çarpışma, öldürme, yaralama vb. fiziksel şiddet içeren sahneler ihtiva etmektedir. Tablo 6 ve tablo 7’de filmde yer alan fiziksel ve psikolojik şiddetle ilgili iletiler gösterilmektedir.

Tablo 6. Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi Filminde Yer Alan Fiziksel Şiddetle İlgili İletiler

Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Öldürme	6
Çarpışma	5
Kolundan tutup çekiştirme	5
Tecavüz girişimi	3
Yaralama	3
Vurma	2
Kırbaçlama	1
Ellerinden bağlama	1
Yakasından sertçe tutma	1
Boğma	1
İntihar	1
TOPLAM	29

Tablo 7. Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi Filminde Yer Psikolojik Şiddetle İlgili İletiler

Psikolojik Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Hakaret	1
Alay etme	2
TOPLAM	3

Tablo 6 ve Tablo 7’de görüldüğü üzere filmde öldürme, yaralama, kırbaçlama, çarpışma, koldan sertçe tutup çekiştirme gibi fiziksel şiddet içeren çok sayıda davranışa yer verilmektedir. Bu durum -şiddet sahnelerinin yoğun olduğu diğer Hazretli Filmlerde olduğu gibi- filmin tarihî gerçekliklerden çok kurguya dayanmasıyla ilişkilidir. Dikkat çeken bir diğer husus, diğer filmlerden farklı olarak *-Rabia ve Rabia İlk Kadın Evliya* filmleri dışında- bu filmde kadına yönelik şiddet sahnelerinin daha fazla olmasıdır. Nitekim 11 sahnede geçen tecavüz girişimi, alay etme, ellerinden bağlama, kolundan tutup zorla götürme gibi davranışların kadın karakterlere yönelik olduğu görülmektedir.

Filmde Hz. Süleyman, Belkis gibi iyi karakterler de zaman zaman şiddete başvurmaktadır. Örneğin Hz. Süleyman, Belkis’a tecavüz etmeye kalkışan bir adamı mızrakla öldürmektedir. Yine kendisine ihanet edip saldıran hainlerle çarpışmakta, bazılarını yaralamakta, bazılarını da öldürmektedir. Sonuçta çıkan isyanı bastırmakta ve bozulan düzeni tekrar kurmaktadır. Dolayısıyla genel anlamda filmde “Problemlerin çözümünde şiddete başvurmak etkili bir yöntemdir.” düşüncesinin hâkim olduğu söylenebilir. Ayrıca filmin genelinde şiddet içeren çok fazla sahnenin bulun-

ması ve başkarakterin de zaman zaman şiddete başvurması, filmde şiddetin normal bir davranış olarak sunulduğunun göstergesidir.

5.2.4. Rabia İlk Kadın Evliya (1973)

Hazretli Filmler içerisinde şiddetle ilgili iletilerin en yoğun olduğu filmlerden biri de *Rabia İlk Kadın Evliya* filmidir. Aşağıdaki tablolarda filmde yer alan fiziksel ve psikolojik şiddet içeren davranışlar gösterilmektedir.

Tablo 8. Rabia İlk Kadın Evliya Filminde Yer Alan Fiziksel Şiddetle İlgili İletiler

Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Tokat atma	4
Kırbaçlama	4
Öldürme	3
Yaralama	3
İtip kakma	2
Kolundan sertçe tutup zorla götürme	1
Tecavüz girişimi	1
Tekme atma	1
Dumanla boğma	1
Ateş üzerinde yürütme	1
Boğma	1
Kuma gömme	1
Dövme	1
TOPLAM	24

Tablo 9. Rabia İlk Kadın Evliya Filminde Yer Alan Psikolojik Şiddetle İlgili İletiler

Psikolojik Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Bağırma	1
Mecbur bırakma	2
Baskı, zorlama	1
TOPLAM	4

Tablo 8'deki verilere dayanarak filmde fiziksel şiddet sahnelerinin oldukça çeşitli olduğunu söyleyebiliriz. Bunların tamamı başta Râbia el-Adeviyye olmak üzere mazlumlara yapılan işkence ve eziyetlerdir. Başka bir ifadeyle filmdeki şiddet içeren davranışların tamamı kötü karakterler tarafından uygulanmaktadır. Aynı durum tablo 9'da belirtilen psikolojik şiddet içerikli davranışlar için de geçerlidir.

Filmde yer alan fiziksel şiddet sahnelerinin çoğunda şiddete maruz kalan Rabia karakteridir. Örneğin bir sahnede Emir Hanzâde Rabia'yı şarap içmeye zorlamakta, Rabia'nın "Şarap dinimde haramdır" demesi üzerine şiddetli bir tokat atmaktadır. Ardından Rabia'yı kırbaçlamakta; ayrıca dumanla boğma, ateş üzerinde yürütme gibi ağır işkencelere tabi tutmaktadır. Rabia'nın yanı sıra filmde diğer iyi karakterlerin de genel olarak şiddet gördüğü söylenebilir. Örneğin bir sahnede köle toplayıcısı Ammar, Rabia'yla birlikte Hasan Basri Hazretlerini de kırbaçlamakta, başka bir sahnede ikisine de şiddetli bir tokat atmakta, Hasan Basri'nin Kur'an okumasından rahatsız olarak kendisine bir tekme atmaktadır. Emir Hanzâde ise Rabia'yı gizleyen bir kadın ve adamı kuma gömmektedir. Örneklerde görüldüğü üzere filmde şiddeti uygulayan kötü karakterlerdir ve şiddet onların istediklerini elde etmede kullandıkları bir metottur.

Filmde öldürme, yaralama gibi ağır fiziksel şiddet içeren sahnelerin de genel olarak Rabia karakteri ile ilişkili olduğu görülmektedir. Örneğin filmdeki en ağır yaralama sahnesi olan Emir Hanzâde'nin, Ammar'ın gözlerini oymasının başlıca sebebi Ammar'ın da kendisi gibi Rabia'ya aşık olması nedeniyle yaşadığı kıskançlıktır. Aynı şekilde zindan bekçisini öldürme sebebi de bekçinin Rabia'yı serbest bırakmasıdır. Yine filmin başında Rabia'nın babası haydutlar tarafından öldürülerek Rabia kaçırılmaktadır. Bu örnekler filmde öldürme, yaralama gibi ağır şiddet içeren sahnelerin tamamının Rabia'yı elde etmeye yönelik olduğunu göstermektedir.

Filmde fiziksel şiddetin yanı sıra psikolojik şiddet sahneleri de oldukça fazladır. Örneğin bir çöl sahnesinde Ammar Rabia'ya onu -cinsel anlamda- arzuladığını, teklifine olumlu yanıt vermediği takdirde su içmesine izin vermeyeceğini söyler. Başka bir sahnede de Emir Hanzâde Rabia'yı cariyesi olmazsa cüzzamlıların arasına atmakla tehdit eder. Her iki sahnede de erkek karakterin iki seçenek sunmak suretiyle kadını istenilen şeyi yapmaya mecbur bırakması söz konusudur.

Özetle *Rabia İlk Kadın Evliya* gerek fiziksel gerekse de psikolojik şiddet sahnelerinin yoğun olduğu bir filmidir. İlgili sahneler Râbia el-Adeviyye'nin hayatını ele alan kaynaklarda geçmeyen, filme aksiyon kazandırmak üzere sonradan eklenmiş kurgusal olaylardır.

5.2.5. Allah'ın Arslanı Ali (1969)

Hazretli Filmler içerisinde en ağır şiddet sahnelerinin yer aldığı filmlerden biri de *Allah'ın Arslanı Hazreti Ali*'dir. İslam'ın ilk yılları, Hicret, Bedir ve Hendek Savaşları, Hayber'in Fethi gibi konuları işleyen filmde ağırlıklı olarak Hz. Ali'nin kahramanlıkları anlatıldığından özellikle fiziksel şiddet içeren sahneler oldukça yoğundur. Aşağıdaki tabloda filmdeki fiziksel şiddetle ilgili ileti sayıları verilmektedir:

Tablo 10. Allah'ın Arslanı Hazreti Ali Filminde Yer Alan Fiziksel Şiddetle İlgili İletiler

Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Öldürme	11
Çarpışma	5
Yerde sürükleme	1
Taşlama	1
İşkence	1
Omuzlarından tutup sarsma	1
TOPLAM	20

Tablo 10'da görüldüğü üzere filmde fiziksel şiddet içeren davranışlarla ilgili toplamda 20 ileti mevcuttur ve bunların 11'i öldürmedir. Dolayısıyla filmde öldürme ile ilgili ileti sayısının oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Öldürmeden sonra en fazla ileti çarpışma ile ilgilidir. Diğer sahneler ise müşriklerin Müslümanlara uyguladıkları işkence ve eziyetlerdir. Öldürme ve çarpışma ile ilgili iletilerin yüksek oluşu, filmin ana konusunun Hz. Ali'nin yiğitlik ve cesareti üzerine oluşu ile ilişkilendirilebilir. İşkence sahnelerinin ise *Hazreti Ömer'in Adaleti* (1973) ve *Cennet Fedaileri* (1965) filmlerine göre daha az olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Allah'ın Arslanı Hazreti Ali Filminde Yer Alan Psikolojik Şiddetle İlgili İletiler

Psikolojik Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Bağırma	2
Meydan okuma	2
Küçümseme	2
Mecbur bırakma	1
TOPLAM	7

Filmde yer alan psikolojik şiddet içerikli davranışlar bağırma, meydan okuma, küçümseme ve mecbur bırakmadır.

Tablo 10 ve Tablo 11'deki şiddet içerikli davranışlardan bazılarının filmin başkarakteri olan Hz. Ali tarafından uygulandığı görülmektedir. Daha önce de bahsettiğimiz üzere iyi karakterlerin uyguladığı şiddetin seyirci tarafından benimsenmesi daha kolaydır. Dolayısıyla filmde Hz. Ali aracılığıyla şiddetin meşrulaştırıldığı söylenebilir. Aşağıdaki örneklerde yalnızca iyi karakterler tarafından uygulanan şiddet davranışlarına yer verilmiştir. Ayrıca bazı sahneler birkaç şiddet eylemi içerebildiğinden, sahne bütünlüğünün bozulmaması adına, birden fazla şiddet içerikli davranışın tek bir sahne içerisinde değerlendirildiği örnekler de mevcuttur.

Bir sahnede Müslüman bir kişi müşrikler tarafından yerde sürüklenerek taşlanmaktadır. Gördüğü işkencelere dayanacak gücü kalmamıştır. Bu sırada bir arkadaşını görür ve ona: “Kurtar beni kardeşim. Öldür beni.” diye yalvarır. Arkadaşı “Allah’ım! Affet beni.” deyip işkence gören kişiyi öldürür. Görüldüğü gibi bu sahnede adam arkadaşını öldürerek kurtarmış olmakta, böylece insan öldürmek meşru hâle getirilmektedir.

Filmde Hz. Ali çeşitli sahnelerde beş kişiyi öldürmektedir. Bunlardan ilki, Uşeyr isminde bir hayduttur. Hz. Muhammed Medine halkına zarar veren bu haydutla mücadele etmesi için Hz. Ali’yi görevlendirir. Çarpışmadan önce Hz. Ali ilk olarak Uşeyr’i Müslüman olmaya davet eder. Kabul etmeyip saldırınca karşılıklı çarpışmalar. Çarpışmanın sonunda Hz. Ali kılıcıyla Uşeyr’in kafasını uçurur. Daha sonra göğse bakarak: “Allah’ım! Sana şükürler olsun. Sen intikam alıcıların en kudretlisisin.” der. Dış ses Hz. Ali’nin peygamberin kendisine verdiği bu ilk ödevi başarıyla yerine getirdiğini söyler. Bu sahnede ki temel problemler şunlardır:

- Olaydan önce Uşeyr karakterinin haydut olduğu ve Medine halkına zarar verdiği bilgisi yalnızca dış sesle geçirtilip görsel anlamda hiçbir kötülüğüne yer verilmemektedir. Bu sebeple seyirci bu sahneye psikolojik olarak hazır değildir. Ayrıca Uşeyr karakterinin herhangi bir kötülüğünün gösterilmeden öldürülmesi, seyircinin Hz. Ali’ye karşı olumsuz bir tutum geliştirmesine ve uyguladığı şiddetin “haksız bir şiddet” olarak algılanmasına neden olabilir.

- Uşeyr’i öldürdükten sonra Hz. Ali, Allah’ın intikam alıcıların en kudretlisi olduğunu söylemektedir. Bu ifade mantıksal olarak doğrudur. Nitekim Allah’ın isimlerinden biri de Müntakim’dir ve Kur’an’da konu ile ilgili çok sayıda ayet mevcuttur.⁴ Ancak Müntakim ismini bu sahnede ki gibi yalnızca “intikam alan” şeklinde çevirmek kavramın manasını daralttığı gibi seyirci tarafından yanlış anlaşılmasına yol açabilir. Çünkü “Allah’a nispet edilen intikam kavramında psikolojik tatmin unsuru bulunmaz.” (Topaloğlu, 2006, s. 24) Dolayısıyla da O’nun cezalandırmasının amacı kişiyi ıslah etmek, toplumun düzenini sağlamak ve adaleti tesis etmektir.

- Bu sahnede Uşeyr aslında Müslüman olmadığı için değil haydutluk yaparak insanlara zarar verdiği için öldürülmüştür. Hz. Ali’nin çarpışmadan önce Uşeyr’i Müslüman olmaya davet etmesi, kabul etmemesi üzerine çarpışması ve sonunda kafasını uçurarak öldürmesi ise, sahnenin yanlış yorumlanarak İslam’ın kılıç zoruyla yayılan bir din olduğu ve Hz. Muhammed’in de Müslüman olmayanları öldürttüğü gibi yanlış bir kaniya yol açabilir.

Başka bir sahnede Hz. Ali’nin hem fiziksel hem de psikolojik şiddet uyguladığı görülmektedir. Örneğin Bedir Savaşı sahnesinde savaş başlamadan önce müşriklere “Bana Mekke’de az cefa çektirmediniz. Elbet bunun öcünü alacağım sizlerden.” demektedir. Sözlerinden de anlaşıldığı gibi bu sahnede, Hz. Ali kendi kişisel intikamını almak amacıyla savaşıyor gibi gösterilmektedir. Hâlbuki filmin geçmiş sahnelerinde müşriklerin Hz. Ali’ye kötülük yaptıklarına dair hiçbir mesaj bulunmamaktadır. Dolayısıyla sahnede yer alan çarpışma ve öldürme davranışları sağlam gerekçelere dayanmadığından seyirciyi olumsuz etkileme ihtimali bulunmaktadır.

Sahne de dikkat çeken bir diğ er husus, Hz. Ali'nin bir müşrikin kafasını uçurduktan sonra adam yere düşerken fonda segâh tekbirinin duyulmasıdır. Segah tek-biri devam ederken Hz. Ali, başka birini daha öldürmektedir. Benzer şekilde Hendek Savaşı sahnesinde de Hz. Ali bu sefer Abdived isimli bir müşriki yüzünün ortasından yaralayarak öldürdükten sonra yakın plan çekimde üzerinden kanlar akan Zülfikar gösterilmekte ve bu sırada fonda yine aynı eser çalmaktadır. Bu tür sahnelerde ağır şiddet içerikli görsellerin -kafası uçurulmuş bir beden ve kanlı bir kılıç- segâh tekbiri gibi halkın geniş kesimlerinde bilinen bir dinî mûsikî eseri eşliğinde gösterilmesinin sakıncalı olduğu kanaatindeyiz. Çünkü öldürme eylemi seyircide gerilim, korku gibi koşulsuz tepkilere yol açmaktadır. Aynı anda Allah'ın adının yüceltildiği tekbir söz-lerinin yer aldığı bir eserin fon müziği olarak kullanılması, bu müziğe karşı koşullu bir tepkiye yol açarak, seyircinin farkında olmadan olumsuz bir tutum takınmasına neden olabilir.

Filmin sonlarına doğru verilen bir sahnede Hz. Abbas, Hz. Muhammed'in peygamberliğini bir türlü kabul etmeyen Ebu Süfyan'a: "Sana yazıklar olsun! Kafanı kurtarmak istiyorsan, O'nun hak peygamber olduğunu tasdik et." demektedir. Diğer bir ifadeyle Hz. Abbas, kabul etmediği takdirde Ebu Süfyan'ı ölümle tehdit ederek onu Müslüman olmaya mecbur bırakmaktadır. Dolayısıyla psikolojik şiddet uygulamaktadır.

Bu tür sahnelerin seyircide "İslam'ın şiddet yanlısı bir din olduğu" algısına sebep olacağı ihtimali kuvvetlidir. Dolayısıyla filmde tarihsel gerçekler yeniden kur-gulanırken diyalogların yanlış seçildiği ve bu sebeple yanlış yorumlanmaya müsait mesajlar verildiği söylenebilir.

5.2.6. Bilâl-i Habeşi (1973)

Şiddetle ilgili iletilerin yoğun olduğu bir diğ er film, *Bilâl-i Habeşi*'dir. Filmde Mekke döneminde Müslümanlara yapılan işkence ve eziyetlerin yanı sıra Hicret, Bedir Savaşı gibi konular da ele alınmaktadır.

Tablo 12. Bilâl-i Habeşi Filminde Yer Alan Fiziksel Şiddetle İlgili İletiler

Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Kırbaçlama	4
Çarpışma	3
Yaralama	3
Öldürme	3
Tokat atma	2
İtme	2
Kolundan sertçe tutma	1
Yakasından sertçe tutma	1
Tekme atma	1
Kuma gömme	1
Yumruk atma	1
Taşlama	1
Üzerine ağır bir cisim koyma	1
TOPLAM	24

Tablo 13. Bilâl-i Habeşi Filminde Yer Alan Psikolojik Şiddetle İlgili İletiler

Psikolojik Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Alay etme	2
Tehdit	1
TOPLAM	3

Tablo 12’de yer alan fiziksel şiddet içerikli davranışların bir kısmı işkence sahneleridir. Kırbaçlama, kuma gömme, üzerine ağır bir şey koyma, tekme atma ve taşlama gibi davranışlar putperestlerce uygulanan ve haksız şiddete giren davranışlardan bazılarıdır. Bunların dışında filmde Hz. Ömer, Hz. Ali ve filmin başkarakteri olan Bilâl-i Habeşi gibi Müslümanların da şiddete başvurduğu görülmektedir. Örneğin bir sahnede putperestlerden birkaç kişi, yaşlı ve gözleri görmeyen Varaka b. Nevfel’i itip yere düşürürler. Olayı gören Hz. Ali elindeki kılıcıyla (Zülfikar) oradaki müşriklerden bazılarını yaralar, birinin ise başını gövdesinden ayırır. Bunlar gerçekleşirken fonda segâh tekbiri duyulmaktadır. Öncelikle bu olayda Hz. Ali’nin uyguladığı şiddet, müşriklerin Varaka b. Nevfel’e uyguladığından daha ağırdır. Başka bir ifadeyle şiddete daha büyük bir şiddetle karşılık verilerek haksız bir şiddet uygulanmaktadır. Üstelik Hz. Ali’nin müşriklerle çarpışmadan önce Zülfikarı göstererek kılıcının Allah yolunda olduğunu söylemesi, diğer bir ifadeyle oradakileri Allah adına yaralaması veya öldürmesi, bunları yaparken de tekbir seslerinin duyulması, *Allah’ın Arslanı Hazreti Ali* filminde olduğu gibi bu filmde de İslam ve şiddet mefhumlarının birbiriyle ilişkilendirildiğini göstermektedir.

Başka bir sahnede de Hz. Ömer’in şiddete başvurarak problem çözdüğü görülmektedir. Kureyşli müşrikler bir köleyi amansızca döverler. Kölenin vücudu kanlar içinde kalır. Köle, Hz. Ebubekir’den yardım ister. Hz. Ebubekir müşriklerle konuşur, fakat bir işe yaramaz. Sonra birdenbire Hz. Ömer gelir. Köleyi döven Kureyşli müşriklere şiddetli birer tokat atar. Adamlar kaçır. Böylelikle mesele çözülür. Bu sahne özellikle değerler eğitimi açısından sakıncalıdır. Seyirci bu sahnede iki davranış biçimi ile karşılaşmaktadır. Biri problemleri konuşarak diğeri ise şiddete başvurarak çözmeye çalışan insan davranışlarıdır. Bu iki davranış biçiminden ilki başarısız, diğeri de başarılı olmakta; böylece seyirciye “problemlerin ancak şiddete başvurmakla etkili bir şekilde çözülebileceği” mesajı verilmektedir.

Filmin sonunda Bilâl-i Habeşi, Bedir Savaşı’nda esir edilen eski efendisi Ümeyye’yi küfrün başı olması gerekçesiyle başını gövdesinden ayırarak öldürmekte, ardından cesedine öfkeyle bakarak şunları söylemektedir: “Ey Ümeyye! İmansız köpek! Neydi o azametin, o kibrin, saltanatın?” Görüldüğü üzere merhametli olmak yerine şiddet kullanarak öç almayı teşvik eden bu sahne İslam ahlâkıyla bağdaşmamaktadır. Ayrıca bu sahnenin tarihî hakikatlerle ne denli örtüştüğü bilinmemektedir. Çünkü Ümeyye’yi öldürenin kim olduğuna dair net bir bilgi yoktur. Bununla beraber Bilâl-i Habeşi’nin Bedir Savaşı’nın sonunda esir edilen eski efendisi için: “İşte küfrün başı! Eğer o kurtulursa ben ölürüm.” diye bağırarak ona saldırdığı, bunun üzerine diğer Müslümanların da Ümeyye’ye saldırdığı belirtilmektedir (Varol, 2012, s. 305-306). Dolayısıyla filmde yer alan Bilâl-i Habeşi’nin efendisini öldürmesi ve ardından cesediyle konuşması tamamen kurgusal olaylardır. Bu manada net olmayan bir konuda seyircinin yanlış yönlendirilmesi söz konusudur.

5.2.7. Hazreti Ömer’in Adaleti (1961)

Şiddetle ilgili ileti sayısının yüksek olduğu bir diğer film, *Hazreti Ömer’in Adaleti*’dir. Aşağıdaki tablolarda filmde yer alan şiddetle ilgili iletiler gösterilmektedir.

Tablo 14. Hazreti Ömer’in Adaleti (1961) Filminde Yer Alan Fiziksel Şiddetle İlgili İletiler

Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Öldürme	4
İtme	4
Boğma	3
Vurma	3
Kırbaçlama	3
Çarpışma	2
İtip kakma	1
Kolundan çekip sarsma	1
Yaralama	1
Tokat	1
TOPLAM	23

Tablo 15. Hazreti Ömer’in Adaleti (1961) Filminde Yer Alan Psikolojik Şiddetle İlgili İletiler

Psikolojik Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Bağırma	1
Tehdit	1
Hakaret	1
TOPLAM	3

Görüldüğü üzere filmde fiziksel şiddetle ilgili 23, psikolojik şiddetle ilgili 3 ileti bulunmaktadır. Şiddet içeren davranışlardan bazılarını müşrikler, bazılarını da Müslüman karakterler uygulamaktadır. Kırbaçlama, itme, tehdit gibi bazı davranışlar Hz. Ömer’in Müslüman olmadan önce gösterdiği şiddete örnek olarak verilebilir. Yine Celil karakterinin esaretten kurtulmak için çok sayıda Bizans askerini boğarak ya da çarpışarak öldürdüğü sahneler mevcuttur. Bu tür sahnelerde şiddete başvurmanın bir çeşit meşru müdafaa olduğu düşünülebilir.

Başka bir sahnede soylu bir adam, üzerine çamur sıçratan bir köleye tokat atar. Köle de aynı şekilde karşılık verince adam durumu Hz. Ömer’e şikâyet eder. Hz. Ömer: “Ektiğinizi biçmişsiniz.” cevabını verir. Bu örnekte de şiddete şiddetle karşılık vermenin meşru bir eylem sayılması söz konusudur.

Sonuç itibarıyla filmde aksiyon sahnelerinin fazla olmasının bir sonucu olarak fiziksel şiddet içeren davranışların fazla olduğu, bu davranışların bazı durumlarda kendini müdafaa etmek vb. gerekçelerle iyi karakterler tarafından uygulandığı, bazı sahnelerde şiddete şiddetle karşılık vermekte bir sakınca olmadığı mesajının verildiği, ayrıca şiddet sahnelerinin büyük çoğunluğunun kurgusal olduğu görülmektedir.

5.2.8. Rabia (1973)

Hazretli Filmler içerisinde psikolojik şiddetle ilgili iletilerin en fazla bulunduğu film, *Rabia*’dır. Bununla beraber birçok Hazretli Filmde olduğu gibi *Rabia*’da da fiziksel şiddet içeren iletiler, psikolojik şiddetle ilgili iletilerden daha fazladır. Aşağıdaki tablolarda filmde yer alan şiddet içerikli davranışlar belirtilmiştir.

Tablo 16. Rabia Filminde Yer Alan Fiziksel Şiddetle İlgili İletiler

Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Kırbaçlama	3
Koldan sertçe tutma	2
İtip kakma	2
İtme	1
Tekmeleme	1
Yüze kum fırlatma	1
Yüze çamur fırlatma	1
Taşlama	1
Çarpışma	1
Öldürme	1
TOPLAM	14

Tablo 17. Rabia Filminde Yer Alan Psikolojik Şiddetle İlgili İletiler

Psikolojik Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Bağırma	5
Baskı	2
Tehdit etme	1
Alay etme	2
TOPLAM	10

Tablo 16 ve Tablo 17 birlikte değerlendirildiğinde *Rabia* filminde fiziksel ve psikolojik şiddetle ilgili ileti sayılarının diğer filmlere göre birbirine daha yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca fiziksel şiddet içeren davranışların çoğu birkaç sahnede geçmektedir.

Tablo 17’de görüldüğü üzere psikolojik şiddet içeren davranışların yarısı bağırma, bunlardan üçünün *Râbia el-Adeviyye*’nin Allah’a isyan ettiği sahneler olduğu görülmektedir. Bu üç sahne haricindeki tüm psikolojik şiddet içerikli davranışlar *Rabia* karakterine şarap içmesi ve raks etmesi için uygulanan psikolojik şiddet davranışlarıdır.

Filmin genelinde şiddetle ilgili sahneler incelendiğinde filmin kötü karakteri Halil’in *Rabia*’ya yaptığı işkence sahneleri dikkat çekmektedir. Örneğin tüm baskılarına rağmen şarap içip dans etmediği için onu defalarca kez kırbaçladığı sahnelerde *Rabia*’nın yüzü kanlar içinde kalmaktadır. Yine başka sahnelerde de kendisine su için yalvaran *Rabia*’nın yüzüne kum veya çamur atıp alay ettiği, kuma gömdüğü, yılanlı bir odaya hapsettiği vs. görülmektedir.

Filmde şiddet uygulayan kişilerle ilgili ortak husus, hepsinin *Rabia*’nın kerametlerini görünce pişman olup tövbe etmesidir. Örneğin bir sahnede zina ettikleri gerekçesiyle *Rabia* ve yaşlı bir derviş halk tarafından taşlanır. Halkı buna teşvik eden adam, taşların *Rabia*’ya değmediğini görür. Ayrıca elini hareket ettiremez. Tövbe ederek af diler. Aynı şekilde film boyunca *Rabia*’yı çeşitli işkencelere tabi tutan Halil karakteri de bir gece *Rabia*’nın başına nur indiğini görünce pişman olur. Bu örneklerden yola çıkarak filmde şiddetin teşvik edilmediği, ayrıca *Rabia*’nın kendisine şiddet uygulayanları affetmesi sebebiyle, “şiddete şiddetle karşılık vermenin yanlış olduğu” düşüncesinin savunulduğu söylenebilir. Öte yandan bu pişmanlıkların mucizevi olayların ardından gerçekleşmesi ne kadar samimi, içten ve vicdana dayalı oldukları konusunda soru işaretleri doğurmaktadır.

4.4.2.9. İlahi Davet/İbrahim Ethem (1966)

Şiddet içerikli sahnelerin yoğun olduğu bir başka film de *İlahi Davet/İbrahim Ethem*'dir. Tablo 18 ve Tablo 19'da filmde yer alan şiddetle ilgili iletiler gösterilmektedir.

Tablo 18. İlahi Davet/ İbrahim Ethem Filminde Yer Alan Fiziksel Şiddetle İlgili İletiler

Fiziksel Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Vurma	5
İtip kakma	4
Öldürme	3
Yakasından tutup silkme	2
Kırbaçlama	1
Çarpışma	1
Yaralama	1
Başını duvara vurma	1
TOPLAM	18

Tablo 18'e bakıldığında fiziksel şiddetle ilgili iletiler içerisinde vurma ve itip kakma davranışının diğerlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Kırbaçlama, çarpışma, yaralama, öldürme, başını duvara vurma davranışları ise bir sahnede geçmektedir.

Tablo 19. İlahi Davet/ İbrahim Ethem Filminde Yer Alan Psikolojik Şiddetle İlgili İletiler

Psikolojik Şiddet İçeren Davranışlar	İleti Sayısı
Azarlama	1
Bağırma	1
Alay etme	1
Korkutma	1
TOPLAM	4

Psikolojik şiddetle ilgili iletilerin ise birçok filmde olduğu gibi bu filmde de daha az bulunduğu görülmektedir.

Filmde şiddetle ilgili dikkat çeken en önemli husus, başkarakterin -İbrahim b. Ethem- kendini savunmak veya birini korumak için şiddete başvurmasıdır. Örneğin bir sahnede yaşlı arkadaşına kötü davranılmasına dayanamayıp öfkelenmekte ve eline aldığı halatla bunu yapan kişiye vurmaktadır.

Hazretli Filmlerde genellikle karakterler doğru yolu bulduktan sonra şiddete başvurmamaktadır. Ancak bu filmde tam tersi bir durum söz konusudur. Örneğin bir sahnede İbrahim b. Ethem tam öldürülecekken yardımına eskiden eşkıya olan ancak sonradan tövbe etmiş olan arkadaşları yetişmekte ve oradakileri döverek, hatta bazılarını öldürerek İbrahim b. Ethem'i kurtarmaktadırlar. Dolayısıyla bu sahnede şiddet kullanmanın bir problem çözme metodu olarak sunulduğu görülmektedir.

5.2.10. Diğer Filmler

İncelenen filmlerin on birinde şiddetle ilgili ileti sayısının diğerlerine göre oldukça düşük olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu filmlerde değerler eğitimi açısından dikkat çekilmesi gereken sahne örnekleri mevcut olmadığından filmleri ayrı ayrı incelemek yerine her filmde hangi şiddet davranışlarının yer aldığına dair genel bilgiler verilmesi tercih edilmiştir.

Öncelikle şiddetle ilgili iletilerin az bulunduğu filmler *Hazreti Ömer*, *Sarı Kız/ Kız Evliya*, *Hazreti Yusuf*, *Hazreti İbrahim*, *Hazreti Eyyub'un Sabrı*, *Veysel Karani*, *Hacı Bektaş'ı Veli*, *Gönüller Sultanı Mevlana*, *Yahya Peygamber*, *Gönüller Fatihi Yunus Emre* ve *Anadolu Evliyalari* filmleridir.

Hazreti Ömer filminde 9'u fiziksel, 3'ü psikolojik olmak üzere toplamda 12 şiddet davranışı yer almaktadır. Fiziksel şiddet içeren davranışlardan 3'ü öldürme, 2'si tokat atmadır. Ayrıca birer sahnede vurma, itme, dövme ve bıçak çekme gibi şiddet içeren davranışlar tespit edilmiştir. Psikolojik şiddetle ilgili ise hakaret, azarlama ve tehdit içeren sahneler mevcuttur.

Hazreti Ömer filminde şiddet içeren ileti sayısının az olması dikkat çekicidir. Çünkü aynı karakterin hayatını konu alan *Hazreti Ömer'in Adaleti* adlı diğer iki filmde bilhassa fiziksel şiddet sahneleri oldukça fazladır. Konunun daha iyi anlaşılması açısından Hz. Ömer'in hayatını konu alan üç filmdeki şiddetle ilgili ileti sayıları tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20. Hz. Ömer Konulu Hazretli Filmlerde Yer Alan Şiddetle İlgili İletilerin Karşılaştırılması

Hz. Ömer'in Konulu Filmlerde Yer Alan Şiddetle İlgili İleti Sayıları	Fiziksel Şiddet	Psikolojik Şiddet	TOPLAM
<i>Hazreti Ömer'in Adaleti</i> (1961)	23	3	26
<i>Hazreti Ömer'in Adaleti</i> (1973)	30	6	36
<i>Hazreti Ömer</i> (1973)	9	3	12

Görüldüğü gibi *Hazreti Ömer* filminde yer alan şiddetle ilgili ileti sayısı diğer iki filme göre çok düşüktür. Üç film işledikleri konu itibarıyla kıyaslandığında, *Hazreti Ömer*'de kurgusal sahnelere daha az yer verildiği, bununla beraber diğer iki filmde şiddet içeren davranışların ağırlıklı olarak kurgusal sahnelerde yer aldığı görülmektedir.

Sarı Kız/ Kız Evliya filminde dokuzu fiziksel, ikisi psikolojik olmak üzere toplam 11 şiddetle ilgili ileti bulunmaktadır. Filmde fiziksel şiddete giren davranışların çoğunun, başkaraktere erkekler tarafından uygulandığı görülmektedir. Zincire vurma, kolundan sertçe tutma, zincire vurup zorla şarap içirme, tecavüz girişimi gibi zorbalığa giren davranışların tamamı *Sarı Kız*'a yöneliktir.

Hazreti Yusuf filminde dördü fiziksel, dördü psikolojik olmak üzere sekiz şiddet içeren ileti bulunmaktadır. Bunlardan altısı abilerinin Hz. Yusuf'a uyguladığı tekmeleme, itme, itip kakma, öfkeyle bakma, bağırma gibi davranışlardır. Dolayısıyla hikâyenin gerektirdiği durumlar haricinde filmde şiddete yer verilmediği söylenebilir.

Hazreti İbrahim filminde şiddetle ilgili yedi iletiden beşi fiziksel, ikisi psikolojik şiddet türündedir. Bunlardan üçü zorbalık; diğerleri itme, tekmeleme, bağırma, tehdit gibi davranışlardır.

Hazreti Eyyub'un Sabrı filminde şiddet içerikli altı sahneden beşi fiziksel şiddettir. Koldan sertçe tutup çekiştirme davranışı iki sahnede yer alırken; itme, tokat atma, öldürme ve alay etme davranışları birer sahnede geçmektedir.

Veysel Karani filminde iki sahnede kırbaçlama, birer sahnede el ve ayaklarından bağlayarak işkence etme ve dövüş olmak üzere dört fiziksel şiddet içeren davranış yer almaktadır. Ayrıca bağırma ve aşığılama türünde iki psikolojik şiddet davranışı tespit edilmiştir.

Hacı Bektaş'ı Veli filminde kırbaçlama, vurma, öldürme, yumruklama ve boğma olmak üzere toplamda beş fiziksel şiddet içeren davranış tespit edilmiştir.

Gönüller Sultanı Mevlana, *Yahya Peygamber*, *Gönüller Fatihi Yunus Emre* ve *Anadolu Evliyalari* filmlerinde ise şiddetle ilgili ileti yok denecek kadar azdır. *Gönüller Sultanı*

Mevlana filminde dışlama ve itme olmak üzere birer fiziksel ve psikolojik şiddet davranışı yer alırken, *Yahya Peygamber*'deki şiddetle ilgili iletilerin ikisi de- kırbaçlama ve dövüş- fizikseldir. *Gönüller Fatihi Yunus Emre*'de kırbaçlama, *Anadolu Evliyalari* filminde ise boğarak öldürme sahnesi bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Hazretli Filmlerden bazılarında şiddet içeren davranışların türü ve sayısı oldukça fazladır. Şiddetin yoğun bir şekilde görüldüğü bu filmlerde ağır fiziksel şiddet içeren çarpışma, yaralama, öldürme gibi davranışların fazla olduğu, ayrıca bazı filmlerde başkarakter veya diğer iyi karakterlerin şiddete başvurduğu, böylece şiddetin meşrulaştırıldığı görülmektedir. Bazı filmlerde ise öldürme, yaralama gibi ağır şiddet içeren sahnelerin çok az yer aldığı veya bunlara hiç yer verilmediği, ayrıca iyi karakterler aracılığıyla şiddetin meşrulaştırılmadığı görülmektedir.

Filmin başkahramanının yaşadığı dönem ve coğrafya, karakterin kişilik özellikleri, cinsiyeti, filmin hikâyesi, hangi amaçla çekildiği, hikâyenin ne kadarının kurgu olduğu, yönetmenin tercihi gibi faktörler filmdeki şiddetin türünü, yoğunluğunu doğrudan etkilemektedir. Örneğin *Allah'ın Arslanı Hazreti Ali* filminde şiddet sahnelerinin yoğun olmasında başkahramanının cesur ve savaşçı kişiliğinin yanı sıra, yaşadığı dönem ve coğrafyada savaşların yoğun olmasının da etkisi vardır. *Hazreti Ömer'in Adaleti* gibi filmlerde ise kurgusal sahnelerin fazla olması şiddeti artıran önemli bir faktördür. *Gönüller Sultanı Mevlana*, *Gönüller Fatihi Yunus Emre*, *Hacı Bektaş'ı Veli* gibi filmlerde başkarakterler 13. yüzyıl Anadolu coğrafyasında siyasetten uzak ve halkla iç içe yaşadıklarından savaş sahnelerine rastlanmamaktadır. Veysel Karani savaşların yoğun olduğu bir dönemde yaşamıştır, ancak yaşadığı coğrafya -Yemen- nedeniyle hayat hikâyesinin büyük bir kısmında savaş sahneleri yer almamaktadır. *Rabia*, *Rabia İlk Kadın Evliya*, *Sarı Kız/ Kız Evliya* gibi başkarakterin kadın olduğu filmlerde kadına yönelik baskı ve zorbalık içeren davranışların daha fazla olduğu görülmektedir. *Hazreti Yusuf'ta* ise cinsellik şiddetin önüne geçtiğinden şiddete yalnızca birkaç sahnede yer verilmiştir. Görüldüğü gibi şiddetin türü ve yoğunluğunu etkileyen faktörler filmlere göre değişebilmektedir.

Yukarıda yer alan değerlendirmeler doğrultusunda şiddet içerikli sahnelerin bazı hususlara dikkat edilmediği takdirde şiddeti meşrulaştırma, din büyüklerini yanlış tanıma, bazı seyircilerde bu kişilere karşı nefret geliştirme, İslam dininin kılıç zoruyla yayılan şiddet yanlısı bir din olduğu algısı oluşturma gibi durumlara sebep olduğu söylenebilir. Dolayısıyla şiddet içeren sahnelerin dini temalı filmlerde seyirci üzerinde yarattığı tahribatin en aza indirgenebilmesi için aşağıda yer alan hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir:

- Her sinema filminde olduğu gibi dini temalı bir filmin de vermek istediği genel bir mesaj vardır. Filmde yer alacak şiddet sahneleri bu genel mesaja katkıda bulunmuyorsa, bu durum o sahnelerin elzem olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla senaryo aşamasında filmde yer alacak şiddet sahnelerinin filmin dramatik akışında ne denli önemli olduğu sorgulanmalıdır.
- Şiddet asla bir problem çözme metodu olarak sunulmamalıdır.
- Şiddet içeren davranışların filmlerde seyircinin örnek alma ihtimalinin kuvvetli olduğu başkarakter ve bazı yan karakterlerce uygulanmamasına, böylece şiddetin meşrulaştırılmamasına dikkat edilmelidir.
- Filmde şiddet içerikli eylemler cihad, şehitlik, kahramanlık vb. İslami motiflerle birlikte ele alınmamalı, şiddet gösteren kimseler bunu Allah ve din adına yapmamalıdır.
- Şiddet içeren davranışlar seyirciye açık bir biçimde verilmek yerine ima edilerek sunulmalıdır. Örneğin *Çağrı* filminin bir işkence sahnesinde Sümeyye'nin iki ayağına bağlanan halatların zıt yönde çekildiği plan açık bir biçimde gösterilmemiştir. Bunun yerine kadrajda Sümeyye'nin oğlu Ammar'ın ıstırap dolu yüz ifadesi görülmekte, Sümeyye'nin ise haykırıları duyulmaktadır. Yine aynı

sahne Ebu Cehil Sümeyye'nin göğsüne mızrabı tam saplayacağı anda plan kesilerek acı çığlıklarla ötüşen kuş sürüsünün yer aldığı bir başka plana bağlanmıştır. Bu örnek şiddet içerikli sahnelerin ima etmek suretiyle seyirciyi daha az rahatsız edecek biçimde sunumunun mümkün olduğunu göstermektedir.

- Şiddet içerikli davranışı göstermek yerine o davranışın şiddet gören veyahut buna şahit olan kimseler üzerindeki olumsuz etkileri gösterilmelidir. Bu sayede şiddeti göstererek seyirciyi şiddete karşı duyarsızlaştırmak yerine şiddete maruz kalan kimseler üzerindeki olumsuz etkilerine yer verilerek seyircide empati duygularının gelişimine katkıda bulunulabilir. Örneğin *Secret Superstar* (2017) adlı Hint filminde ana konu “kadına yönelik şiddet” olmasına rağmen filmde şiddet sahneleri minimum düzeyde tutulmuştur. Nitekim filmde en ağır şiddet içeren sahne açık bir biçimde çekilmemiş, bunun yerine uygulanan şiddetin çocuklar üzerinde yarattığı gerilim ve korku gösterilmiştir.
- Şiddet içeren bir eyleme kamera yaklaştıkça o eylemin seyirci üzerindeki etkisi de artacaktır. Dolayısıyla şiddet içerikli sahnelerin yakın planda çekimi yerine olabildiğince genel planlar tercih edilmelidir. Bununla beraber kadraja giren görüntüler duman vb. faktörlerle yumuşatılmalıdır.

Son Notlar

¹Bkz. Kur'an-ı Kerim, Maide Sûresi, 5/27-30.

²Bu çalışmada yer alan film isimlerinin genellikle afişlerindeki yazımları esas alınmıştır. Dolayısıyla bazı film isimlerinde bariz yazım hatalarının olması, filmin orijinal afişine sadık kalmayı tercih etmemizle ilişkilidir.

³Bkz. Hüseyin Algül, “Hamza”, *DİA*, c. 15, İstanbul 1997, s. 500-502; Ethem Ruhi Fiğlalı, “Ali”, *DİA*, c. 2, İstanbul 1989, s. 371-374; *Sîret-i İbn-i Hişam Tercemesi*, Ter. Hasan Ege, c. 2, Kahraman Yayınları, İstanbul 2006, s. 161.

⁴Konu ile ilgili ayetler için bkz. Kur'an-ı Kerim, Âl-i İmran Sûresi, Ayet 4; A'râf Sûresi, Ayet 126; 136, Tevbe Sûresi, Ayet 74; İbrahim Sûresi, Ayet 47; Hicr Sûresi, Ayet 79; Rûm Sûresi, Ayet 47; Secde Sûresi, Ayet 22; Zümer Sûresi, Ayet 37; Zuhur Sûresi, Ayet 25,41,55; Duhân Sûresi, Ayet 16; Muhammed Sûresi, Ayet 4; Kamer Sûresi, Ayet 10; Bürûc Sûresi, Ayet 8.

Kaynakça

- Algül, H. (1997). Hamza. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, 500-502.
- Bandura, A., Ross, D., and Ross, S. A. (1963). Imitation of film-mediated. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 3-11.
- Glaser, B. G., and Strauss, A. L. (2006). *The discovery of grounded theory*. London: Aldine Transaction.
- Güneş, A. (2015). *Lise öğrencilerinin şiddet ve değer eğilimlerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (Rize ili örneği)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Gürmen, P. T. (2007). *Bir halk sinemacısı Osman Fahir Seden*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Hancock, B., Ockleford, E., and Windridge, K. (2007). *An introduction to qualitative research*. Nottingham: The NIHR RDS EM.
- İrkin, A. Ç. (2012). *Çocukların gelişim süreci ve televizyonun etkileri*. Ankara: RTÜK Uzmanlık Tezi.
- Kocacık, F. (2001). Şiddet olgusu üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 1(7).
- Mertens, D. M. (2010). *Research and evaluation in education and psychology*. Londra: SAGE Publications.
- Nair, G. (2015). *Gençlik şiddetinin toplumsal nedenleri/Sivas ili örneği*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Önkal, A. (1998). Hicret. *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (s. 458-462). içinde Ankara: TDV Yayınları.
- TDK (2019, Nisan 27). *Şiddet*. Türk Dil Kurumu: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5cc46a8370d5do.84009370 adresinden alınmıştır.
- Topaloğlu, B. (2006). Müntakim. *TDV Diyanet İslam Ansiklopedisi*. içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- Varol, M. B. (2012). Ümeyye b. Halef. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. içinde İstanbul: TDV Yayınları.
- WHO. (2020, Mart 06). *Definition and typology of violence*. World Health Organisation: <https://www.who.int/violenceprevention/approach/definition/en/> adresinden alınmıştır
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yorulmaz, B. (2013). Pepee çizgi filminin din ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 438-448.
- Yorulmaz, B. (2015). *Sinema ve din eğitimi*. İstanbul: DEM Yayınları.
- Zorlu, Y. (2016). Medyadaki şiddet ve etkileri. *Humanities Sciences (NWSAHS)*, 13(32).

MEDİAD

Medya ve Din Araştırmaları Dergisi | Journal of Media and Religion Studies

Research on Violence in Saint Movies During Yeşilçam Cinema (Turkish Cinema)

Bilal YORULMAZ

Ayşegül CAN

Extended Abstract

Turkish Cinema (Yeşilçam Cinema) produced many movies that have violent scenes to attract audiences during 1960's and 1970's. Some of these movies were Saint Movies, which are about religious persons' lives such as prophets, the companion of Prophet Muhammad, and Muslim saints.

In this research, Saint Movies' violent scenes were evaluated according to religious and values education. There were 25 Saint Movies between 1960-1975. Five movies were not available for viewing and 20 movies were evaluated. Grounded Theory Method, one of the qualitative research methods, was used in this research. The data for the research was collected through the document review method.

Findings show violence in Saint Movies depends on the protagonists' life, character, sex, movies' plot, how much the story was based on fiction or reality, and the director or scriptwriter's choice. Moreover, in some movies, main characters commit violent acts and use violence as a means to solve problems.

According to findings, there are 256 physical violence and 60 psychological violence scenes in 20 Saint Movies which were evaluated. 80% of total violence is physical violence. Approximately half of the Saint Movies have a lot of violent scenes while the other half uses less violence.

The most violent Saint Movie is *Hazreti Ömer'in Adaleti*-1973 version (Justness of Omar). It has 36 violent acts (30 physical and six psychological). The other violent Saint Movies are *Cennet Fedaileri* (Soldiers of the Heaven), *Allah'ın Arslanı Hazreti Ali* (The Lion of God, Ali), *Rabia İlk Kadın Evliya* (The First Woman Saint, Rabia), *Bilâl-i Habeşi* (Bilal al-Habashi), *Hazreti Ömer'in Adaleti*-1961 version (Justness of Omar), *Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi* (Solomon and Sheba), *Rabia* (Rabia), *İlahi Davet/ İbrahim Ethem* (Divine Call/Saint Ibrahim Ethem).

The second most violent Saint Movie, *Cennet Fedaileri* has 33 violent acts (28 physical and five psychological). *Allah'ın Arslanı Hazreti Ali* (20 physical and seven psychological) and *Rabia İlk Kadın Evliya* (24 physical and four psychological) have 28 violent acts. *Bilâl-i Habeşi* and *Hazreti Ömer'in Adaleti*-1961 version each have 26 violent acts (23 physical and three psychological). *Hazreti Süleyman ve Saba Melikesi* has 25 violent acts (22 physical and three psychological), *Rabia* has 24 violent acts (14 physical and 10 psychological), and *İlahi Davet/ İbrahim Ethem* has 22 violent acts (18 physical and four psychological).

On the other hand, some other Saint Movies, namely, *Hazreti Ömer* (Caliph Omar), *Sarı Kız/Kız Evliya* (Blond Girl/Girl Saint), *Hazreti Yusuf* (Prophet Joseph), *Hazreti İbrahim* (Prophet Abraham), *Hazreti Eyyub'un Sabrı* (Patience of Prophet Job), *Veysel*

Karani (Veysel Karani), Hacı Bektaş'ı Veli (Saint Hacı Bektaş), Gönüller Sultanı Mevlana (Rumi: Sultan of Hearts), Yahya Peygamber (Prophet John), Gönüller Fatihî Yunus Emre (Yunus Emre: Conquerer of Hearts), and Anadolu Evliyaları (Saints of Anatolia) have less violent acts.

Hazreti Ömer has 12 violent acts (nine physical and three psychological), Sarı Kız/Kız Evliya has 11 violent acts (nine physical and two psychological), Hazreti Yusuf has eight violent acts (four physical and four psychological), Hazreti İbrahim has seven violent acts (five physical and two psychological), Hazreti Eyyub'un Sabrı has six violent acts (five physical and one psychological), Veysel Karani has six violent acts (four physical and two psychological), Hacı Bektaş'ı Veli has five violent acts (five physical and zero psychological), Gönüller Sultanı Mevlana has two violent acts (one physical and one psychological), Yahya Peygamber has two violent acts (two physical and no psychological), and Gönüller Fatihî Yunus Emre and Anadolu Evliyaları have one violent act each (one physical and no psychological).

There are many different physical violence types in Saint Movies. Physical violent acts in Saint Movies are killing, slashing with a sword, torturing, beheading, fighting, hitting, burning alive, stoning, kicking, whipping, slapping, wounding, choking, attempting to rape, walking on fire, beating, burying into the ground, pushing, punching, throwing sand and mud into face.

On the other hand, psychological violence types are lesser than physical violence ones in number and kind. Psychological violent acts in Saint Movies are yelling, challenging, threatening, mocking, mobbing, scorning, insulting, oppressing, scolding, and horrifying.

Violence on Saint Movies depends on different variables. One of them is the director's choice. Some directors tends to use violence in their movies more than others do. When they produce Saint Movies they use violent scenes even if they are not necessary.

One other reason is using fictional stories rather than historical facts. Saint Movie producers cannot find enough sources about the story sometimes or the real story can be boring. So, they add fictional stories or characters into the real historical story to make the film more desirable and attractive. In Saint Movies, most of the violent acts are in fictional scenes.

Violence in Saint Movies is a big problem for values education. Watching violent acts affects people in three ways. Some people imitate the violent acts in their real life. Some people have anxiety and other psychological problems after watching violent acts. Majority of people, however, become desensitized towards violent acts. So much so that they now see violence as normal. When protagonists or good characters use violence to solve the problems, they teach the audiences by solving problems with violence.

Bu makale iThenticate yazılımıyla taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.
This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

•••••

Bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen kurallara uyulmuştur.
In this study, the rules stated in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" were followed.